

FINNSAM-konferensen i Medelpad hösten 1993

Av Tor Eriksson, Örebro

Fredagen och lördagen 8 till 9 oktober var ett fyrtiotal personer samlade på Hussborg i Ljungaverk. Här ägde höstens FINNSAM-möte rum. FINNSAM är ett nätverk för *Finnbygder i Samverkan*. Deltagare kom från Norge, Värmland, Bergslagen samt södra och mellersta Norrland för att vara tillsammans de här dagarna.

Samling och rundtur

Vi samlades vid det nybyggda pörtet på Saxen i Torps socken. Maud Wedin hälsade oss välkomna, medan vi intog en lunch bestående av motti med mjölk och lingonsylt. Idag finns inga rökstugor kvar i Medelpad. Därför har man på Saxen byggt en ny stuga efter gammalt mönster. Grannbyn Hjältanstorp är idag den större av de två byarna. Det beror till stor del på att man i Hjältanstorp inte sålde ut skogen till bolagen i samma utsträckning som i andra byar. På så vis har fler ungdomar blivit kvar här.

Vår väg västerut fortsatte förbi Munktorp till Stormörtsjön. Det är troligen Medelpads äldsta finnby upptagen under sekelskiftet 1500-1600. Av den gamla finnbebyggelsen finns nu inga spår, många stora ståtliga timmerbyggnader plockades ned under krigen och såldes till "stockholmsved" eller kolades ned. Bilkaravanen letade sig sedan fram till Naggen. Det är en by som har lyckats överleva utflyttningsrörelsen. Här finns både affär och skola kvar till glädje för byns invånare.

Nästa anhalt var Grundsjön, Borgsjö sockens äldsta finnby. Hit kom först finnarna omkring år 1604. Färden gick sedan vidare mot Råsjön. Troligen har människorna här haft det sämre ställt än i Hjältanstorp och byggnaderna är mindre. De gamla husen har även bevarats i större omfattning.

Råsjöns finngård

Nu började mörkret sänka sig över skogen och den sista finnbyn blev Byberget i Haverö. Här finns en ria kvar, daterad till de sista åren av 1700-talet. Rian är nu ombyggd till smedja. Sedan återvände vi till Hussborg i Ljungaverk men mellanlandade i Ånge. Här såg vi Maria Blombergs finnbygdsutställning "Varhelst det finns en skog, där känner jag mig hemma". I målningar och texter levandegjordes skogsfinnarnas historia i Mellannorrland.

Föreläsningar

Maud Wedin, Mora, höll helgens första föreläsning. Hon skildrade Medelpads finska förflutna och de minnen som finns kvar efter dessa människor. Bland annat fick vi veta att finnbyarna i södra Medelpad är uppradade som ett pärlband längs gränsen mot Hälsingland, medan de uppträder mer utstrött i landskapets norra del. Vid finnarnas ankomst bodde de svenska bönderna längs Ljungans bördiga dalgång. Finnarna bosatte sig ovanför deras fåbodar i de öde granskogarna på älvens ömse sidor. En mängd muntliga traditioner och ortnamn vittnar ännu om den finska invandringen för bortåt fyrahundra år sedan.

På lördagseftermiddagen lyssnade vi till tre föredrag. Först berättade Maths Östberg, Skålsjögården Hälsingland, om sin registrering av finska byggnader. Med hjälp av olika meddelare har han runt om i våra finnbygder sammanställt de finska karaktärsbyggnaderna rökstuga, ria och bastu. Maths har noterat både bevarade och rekonstruerade hus och förtecknat dessa efter region och socken. Arbetet som ligger till grund för en tematisk karta måste kontinuerligt uppdateras allteftersom fler objekt påträffas.

Margareta Wolf från Högskolan i Härnösand berättade att skolan har fått ett bidrag på 140 000 kronor. Det skall användas till forskning om Viksjöbygden och finnskogen. Högskolan anordnar även en fempoängs kurs till våren i ämnet befolkningsgeografi - finnskogens kolonisation.

Juha Tainio från Sveriges Radio i Stockholm avslutade föreläsningarna. Han sammanfattade en världskonferens som ägt rum i Uleåborg i juni. Temat var uraliska språkets utbredning genom tiderna. Finskan tillhör det uraliska språket, som idag är utbrett över hela Nordeuropa. Enligt vissa forskare finns det tre urhem för språket: ett västligt i nuvarande Danmark, ett centralt och ett östligt.

Mötesförhandlingar

En rad FINNSAM-ärenden stod på lördagseftermiddagens program. Som ordförande för mötet satt Ulla Berg från Hällefors. Christer Nilsson i Karlstad har arbetat fram en skiss till en forskarkatalog. Från början var det tänkt att FINNSAM skulle samla all information i en "databurk". Arbetet syntes orimligt omfattande. I stället tjänar forskarkatalogen delvis som ersättning för datasamlingen. Ett prov på forskarkatalog delades ut och diskuterades. I den kommer varje persons finnbygdsintressen att antecknas. Matrikeln ställs upp efter person, ämne och område. Ett förslag framkom om att slå ihop ämne och område till en gemensam rubrik. Eftersom Christer inte kunde närvara påpekades att den som hade synpunkter på uppställningen skulle skriva till honom. Christer fick fortsatt uppdrag av mötet att färdigställa forskarkatalogen genom att skicka ut inventeringslistor till finnbygdsintresserade personer.

Näst i tur stod Lars-Olof Herou från Ludvika. Han sammanställer en bibliografi för samtliga finnbygder i Sverige och Norge. I den tar han även med material om finnmarkerna idag. Det medför att tidningsartiklar registreras i förteckningen. Lars-Olof värdade till mötesdeltagarna om hjälp att spåra tidningsnotiser. Frågan ställdes om man skulle kopiera tidningsartiklar och skicka till honom. Han sade att själva registreringen var viktigast men att kopierade artiklar var välkomna. Någon påpekade att vissa län har givit ut bibliografier över litteratur om länet. Lars-Olof har redan uppmärksammat detta. Någon annan tipsade om att ett företag i Lund har sparat alla svenska dagstidningar. Det var dock inte Lars-Olof hjälpt av. Han ville inte veta om tidningarna fanns kvar, utan enbart var olika notiser har förekommit.

Om planerna på en förteckning över otryckta källor berättade Birger Nesholen från Gruetunets museum. Runt om i Sverige och Norge finns skilda arkivhandlingar berörande skogsfinnar. När sedan vi själva forskar vidare produceras ytterligare material. Det vore önskvärt om vi så småningom kunde lämna våra alster till arkiven för registrering enligt vissa normer. Bäst vore om vårt material kunde ordnas efter egna

FINNSAM-regler. Förhoppningsvis kan sedan de handlingar som redan finns på arkiven sorteras efter samma regler. På så sätt blir dessa lättillgängliga för finnbygdsforskare.

Deltagarna tyckte att detta var en god tanke, men det resonerades om när man egentligen kunde släppa sitt verk till någon annan. En forskare som ännu inte har publicerat sina resultat kan inte dela med sig till någon annan. Då kanske den andre personen stjälar resultatet och förstör för forskaren. Efter en kort diskussion konstaterades att det är upp till var och en, men de som vill hjälpa varandra kan naturligtvis göra det. En annan fråga är om ett finnbygdsarkiv skall finnas inom varje region eller om ett arkiv skall vara central för allt material. Fördelen med många små samlingar ansågs vara att människorna inom regionen får närmare till sitt arkiv. Men någon påpekade att för den som studerar alla finnbygder blir det mycket smidigare med ett centralt arkiv. Mötet beslutade att FINNSAMs ledningsgrupp får arbeta vidare med frågan.

Allan Levin på Nyskogagården i Värmland informerade om den finnskogskurs han håller varje sommar. Hittills har det alltid varit en grundkurs, men Allan hade en idé om en fortsättningskurs varannat år. Den kan då vara förlagd ute i olika finnskogar. Allan undrade även om FINNSAM kanske kunde stå bakom kursen. Mötet beslutade att ledningsgruppen skulle arbeta vidare med ärendet.

Heikki Väliaho, forskare vid Göteborgs Universitet, ville se en särskild FINNSAM-tidskrift. Antingen kunde den komma ut inför konferenserna eller en gång om året. Det skulle vara en chans för människorna ute i bygden att komma till tals om sina studier. Enligt Heikki står människorna i trakten för den bästa lokalhistoriska forskningen, ty de har kännedom om bygdens förhållanden. Genom ett sådant magasin får konferensdeltagarna veta lite mer om den trakt de skall vistas i. Ett alternativ vore att skriften kom ut efter sammankomsterna. Då kunde den belysa vad som har tagits upp där. Heikki kunde tyvärr inte stanna under diskussionen som följde. Någon tolkade Heikkis idé som att det skulle ges ut en publikation både före och efter konferenserna. I så fall vore det bättre att slå ihop dem till en tidskrift som kom ut efter den ena men före nästa träff. En person menade att många finnbygdstidskrifter med få prenumeranter borde slås samman till ett stort gemensamt magasin. Repliken blev att de som läser en av tidskrifterna är intresserade av att just läsa om den bygd som speglas i den. Angående ett eget FINNSAM-organ ansågs vidare att bladet inte fick bli en konkurrent till andra liknande tidskrifter. Alla aktuella tidskrifter är villiga att plocka in notiser från FINNSAM. Därför är det tveksamt om vi skall starta en egen publikation.

Det dryftades även var kommande konferenser skall hållas. Deltagarna tyckte att Norge vore en lämplig plats för vårsammankomsten. Början av maj, då vårträffen brukar vara, ansågs emellertid för tidigt. Då är vägarna besvärliga när tjälen går ur jorden. Att flytta konferensen en månad är inte heller bra, för juni är så intensiv ändå. Någon påpekade att det hade gått bra att förlägga Torsby Finnkulturcentrums invigning till juni i år. Att vänta med Norge till hösten och samlas i Skålsjön i södra Hälsingland i stället under maj månad var inte något bra alternativ. Vägarna är inte bättre i Hälsingland än i Norge. Till slut blev det enighet om att preliminärt förlägga Norgekonferensen till 27-28 maj. Ledningsgruppen får besluta närmare om tid och plats för vår- och höstsammankomsterna.

Slutligen redogjorde Birger Nesholen för den FINNSAM-broschyr han har tagit fram. Det är en presentation av FINNSAM med adresser till personerna i ledningsgruppen. Den får distribueras fritt och språket är norska. Maud Wedin åtog sig att översätta broschyren till svenska. Mötet tyckte emellertid att det var onödigt, eftersom alla kan norska. Frågan ställdes också om inte Finland skulle anslutas till FINNSAM, bl.a. av den anledningen att landet inräknades i broschyren. Svaret blev att några konferensinbjudningar sänds till Finland, så att finnarna har möjlighet att delta om de vill.